

Struinen

in de Amsterdamse Waterleidingduinen

nr. 110 | Herfst 2021

Zwanenburger Joey Daniel (38) had als dj een hectisch bestaan, totdat zijn internationale clubleven stilviel door corona. “Stilzitten in de duinen werkt als meditatie.”

“Eind februari 2020 werden plots al mijn opdrachten gecancelld. Club na club, evenement na evenement, werd afgebeeld. Alle dansfeesten waren voor onbepaalde tijd opgeschort. Mijn leven viel stil. Tot die tijd had ik een hectisch bestaan in vooral drukke steden. Stress hoorde erbij. Toen het werk ophield, dacht ik: ‘oké, vervelend, maar er zijn ergere dingen in het leven.’ Mijn vriendin en ik besloten vaker de natuur in te gaan. We trimden en wandelden met onze

honden in recreatiegebied Spaarnwoude, bezochten de Kennemerduinen en ontdekten de Waterleidingduinen. Hier ging een nieuwe wereld open, met een on-Nederlands heuvelachtig en uitgestrekt landschap. En dat op vijftig minuten van ons huis in Zwanenburg!

Ik ben nu drie tot vier keer per week in de Waterleidingduinen. Mijn favoriete startpunt is Panneland. Als ik daar links of rechts de paden verlaat en ergens ga zitten, kan ik alles loslaten. Stilzitten in de duinen werkt als meditatie. Op zulke momenten besef ik dat we niet veel nodig hebben: een inkomen, een huis, eten en drinken, de natuur, liefde en voldoende rust.”

Vaste wintergasten

Rond deze tijd is het vogeltrekseizoen in volle gang. Doortrekkers maken in de duinen met duizenden tegelijk een pitstop. Overwinteraars zoals kramsvogel, sijs, vink en graspieper zijn voor langere tijd te zien en te horen.

Voor veel vogelsoorten die nu uit Siberië, Oost-Europa en Scandinavië komen, is de Europese kustlijn de belangrijkste navigatieroute. De grens tussen land en zee is ook in het donker uitstekend zichtbaar. Handig, want trekvogels vliegen vooral 's nachts en rusten overdag. Trekvogels gaan zuidwaarts in nazomer en najaar en vliegen weer noordwaarts vanaf het vroege voorjaar. Water, voedsel, rust en een de gemiddeld aangename wintertemperatuur is wat de vaste wintergasten naar de Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD) lokt. De brede kanalen, de uitgestrekte velden en verspreide bospartijen bieden voldoende voedsel en schuilgelegenheid om de winter door te komen. De Waterleidingduinen zijn dan ook geliefd onder vogelaars, die hier altijd wel iets bijzonders ontdekken.

Sijs

Sijsjes verblijven in de duinen van september tot maart. Ze zijn nooit alleen en soms met wel honderden tegelijk te zien. De aankomst heeft invasieachtige trekjes. De sijs is hooguit 12 cm groot en te herkennen aan een vaalgele bovenborst. Mannetjes hebben een zwarte pet. Is als zangvogel 'familie' van vinkachtigen. Vanaf

Sijs

maart trekt de sijs weer terug naar broedgebieden in Oost-Europa en Scandinavië.

Vink

De vink is ook wel buiten het trekseizoen in de duinen te zien, maar in najaar en winter is er geen ontkomen aan. Dan is deze fraai gevederde zangvogel met duizenden exemplaren aanwezig. Toponiemen op de landkaart van de Waterleidingduinen wijzen op de ingeburgerde status. Denk aan het Vinkenveld en de Vinkenbaan. Vanuit het 'Vinkershuisje' vingen 'beroepsvinken' tot het vangstverbod in 1912 o.a. vinken, lijsters, spreeuwen en patrijzen. Vinken zijn te herkennen aan de kegelvormige snavel. Het mannetje is te herkennen aan een orangerode borst en wangen en een blauwgrijs petje. Ook de witte staartpennen en de twee witte vleugelstrepen zijn karakteristiek. Vogelbescherming Nederland schat het aantal overwinteraars op maximaal twee miljoen per jaar.

Graspieper

Dit weinig opvallende, groenbruine vogeltje wordt wel de algemeenste 'piepersoort' genoemd. Heeft een opvallende roep en zang. Google op 'Vogelbescherming' en 'graspieper' en via een klik op de geluidsknop herkent u als vaste duinbezoeker direct het hoge 'psiep-psiep!'. Graspiepers broeden in kleine aantallen in de AWD en zijn in herfst en winter in grotere aantallen aanwezig.

Vink

Kramsvogel

Verblijft in trektijd in de duinen van maart tot april en van augustus tot november. Wordt aangetrokken door de overvloedige hoeveelheid duindoorn en andere gerijpte voedselrijke bessen. Vertoeft hier met tienduizenden

tegelijk. De kramsvogel heeft een grijze kop en een roodbruine mantel en stippen op nek, hals en buik. Broedt sporadisch in Nederland en nestelt dan in bomen in parken en loofbossen.

Werken op het ritme van de seizoenen

Bezoekers vragen zich geregeld af: waar dienen toch alle werkzaamheden in de duinen voor en hoe zorgt Waternet voor balans tussen drinkwaterproductie en natuurbescherming? We vragen het aan ecooloog Luc Geelen en project-leider Maarten Jan van der Meulen.

Wie al voor langere tijd en regelmatig in de Waterleidingduinen komt, ontdekt een zekere orde en regelmaat in de werkzaamheden die er jaarlijks plaatsvinden. Dat ritme volgt de seizoenen. Na het groei- en broedseizoen in de lente en de zomer maaien aannemers flinke duinoppervlakten, waarna het maaisel wordt afgevoerd. Ook in het najaar is vaak groot materieel te zien. Graafmachines plaggen afgebakende stukken duinen en velden, of graven stuifkuilen en poelen. Zandwagens rijden af en aan om grond naar verzameldepots te vervoeren. "Maaien en plaggen zijn nodig om verruiging van de begroeiing tegen te gaan, zodat kwetsbare

duinplanten kans krijgen terug te keren", zegt Luc Geelen. "Stuifkuilen zorgen voor nieuwe dynamiek en poelen zijn leefgebied waar talloze soorten zoals de rugstreeppad gebruik van maken."

Stormschade

Bosonderhoud vindt vooral plaats na stormschade, om de veiligheid van bezoekers te garanderen of, zoals in het recente verleden, bij de bestrijding van exoten zoals Amerikaanse vogelkers. Ook kunt u soms infiltratiegeulen zien droogvallen. Opgedroogd en afgegraven slib wordt met groot materieel afgevoerd voor hergebruik. Geelen: "In aanloop naar het broedseizoen in het voorjaar keert dan geleidelijk aan weer de rust terug in de duinen. Tot half augustus doen we dan vrijwel geen groot onderhoud met machines."

Maaiboot

Grote uitzondering geldt het maaien van de watergangen door de maaiboot, die tot in de late herfst

kanalen en andere watergangen vrijmaakt van waterplanten. Geelen: "Zou Waternet dit nalaten, dan verdwijnt door overmatige plantengroei de doorstroming en ontstaan verstoppingen bij duikers en dammen. Dan stopt het transport van het water richting verzamelvijver de Oranjekom. Als we niet tijdig en constant maaien bestaat dus het risico dat er onvoldoende duinwater aangevoerd wordt voor de drinkwaterproductie."

Industriegebied

De Waterleidingduinen zijn een waardevol onderdeel van de beschermde Nederlandse kustduinen, het grootste aaneengesloten Nederlandse natuurgebied, op de Noord- en Waddenzee na. "Maar we mogen niet vergeten dat de Amsterdamse Waterleidingduinen (AWD) in de eerste plaats ook echt waterleidingduinen zijn. Lang geleden gereserveerd voor drinkwaterproductie voor Amsterdam en omstreken", zegt Maarten Jan van der Meulen. "Strikt genomen is de AWD

"Als we niet constant maaien bestaat het risico dat er onvoldoende duinwater wordt aangevoerd voor de drinkwaterproductie."

een industriegebied. Was het nooit als drinkwaterproductiegebied gereserveerd, dan zou de uitgestrekte natuur vrijwel zeker flink zijn aangetast door bebouwing."

Evenwicht zoeken

De AWD is uniek vanwege de samenhang tussen waterwinning en natuur, maar is tevens een geliefd recreatiegebied en een noodzakelijke zeewering. Voor de medewerkers die verantwoordelijk zijn voor natuurbescherming en drinkwaterproductie is het dan ook continu zoeken naar evenwicht tussen de twee eerste functies.

Slibtransport

Wie afgelopen zomer vanaf ingang de Oase in het duin kwam, zag al snel waarschuwbordjes verschijnen en grote vrachtwagens af en aan rijden. De vrachtwagens vervoerden opgedroogd slib uit 36 infiltratiegeulen die in roulatie om de vijftien tot twintig jaar worden gebaggerd. Het slib droogt in het depot waarna de kwaliteit wordt onderzocht. De vrijkomende bagger wordt vervolgens gebruikt in de nabije omgeving.

Het bewaken van een veilige zeewering is de taak van het Hoogheemraadschap van Rijnland.

Evenwicht

"We streven naar evenwicht door veel te praten en onderling af te stemmen", zegt ecoloog Geelen. "Belangrijk voor watervogels is bijvoorbeeld dat het waterpeil in het broedseizoen hoog en constant genoeg is. Dus vragen wij drinkwaterproductiemedewerkers hiermee rekening te houden bij de aan- en afvoer van de watervoorraad. In de toekomst zal die afstemming aan belang winnen, nu we te maken krijgen met drogere zomers. Terwijl er in onze regio ook nog eens meer wordt gebouwd voor meer bedrijven en meer bewoners, waardoor de vraag naar leidingwater stijgt."

Ook projectleider Maarten Jan van der Meulen is alert op een goede afstemming met collega's: "Grote en kleine werkzaamheden worden voortdurend besproken. Ook met de aannemers die wij inhuren. Zo gelden strenge milieuvorschriften en eisen we lage maximum rijsnelheden in de AWD."

Orchideeën ontzien

Ook maken we geregeld heel specifieke afspraken die kwetsbare natuur moeten ontzien. Zo staan er langs een aantal watergangen orchideeën. Die plekken zetten we met piketpaaltjes af, zodat aannemers er omheen werken. Bij bosonderhoud of plaatselijke kap inspecteren we altijd eerst of er vleermuizen zitten, voordat we bomen verwijderen."

Natuurvriendelijke oevers

Waternet laat komende winter 4,3 km schouwpad langs het Westerkanaal natuurvriendelijk inrichten, met veel geleidelijke overgangen. Het project verkrijgt de natuur en heeft daarom een subsidie gekregen van de Provincie Noord-Holland. Duinwerkzaamheden met graafmachines en dumpers zijn

echte winterklussen, omdat de natuurverstoring dan relatief bescheiden is. Door aan de oostkant van het Westerkanaal het schouwpad af te graven, ontstaat een vochtige ondiepe oever waar planten kunnen groeien zoals orchidee, zegge en parnassia. Op termijn zullen rietkragen ontstaan voor verschillende rietvogels zoals

blauwborst en rietzanger. Ook de waterspitsmuis zal zich er thuis voelen. Om de natuur een handje te helpen wordt riet aangeplant en strooien we maaisel vol zaden. Kleine rasters zullen voorlopig voorkomen dat damherten opkomende plantjes opeten.

5 vragen aan Ok Overbeek

Stel je eens voor?

"Ik ben Ok Overbeek. Ik woon met mijn vrouw en katten in Haarlem. De duinen zijn vlakbij en ik kom er graag. Onze kuststreek is gezegend met brede duinen waar nauwelijks wegen doorheen gaan en waar bebouwing zeldzaam is. Ideaal voor mensen als ik die houden van rust en natuur. Dit geldt niet alleen voor de AWD, maar ook voor Nationaal Park Zuid-Kennemerland."

2. Vanwaar je interesse in de natuur?

"Ik had op school een vreselijke biologieleerleraar en een jonge enthousiaste scheikundeman. Gelukkig dwarde mijn oma mij, toen ik nog klein was, met mijn neus in de Amsterdamse natuur. Als jongvolwassene wilde ik biologie gaan studeren; het werd chemie."

3. Wat is je favoriete seizoen?

"Ik hou niet meer van kou en ijs, dus de winter valt af. Uitgezonderd een wintertochtje naar de Zwanenplas om naar de kroon- en tafeleenden te kijken. Mijn volgorde is dan lente (vogelzang, stinsenplanten, amfibieën, reptielen), zomer

(libellen, vlinders), herfst (paddenstoelen, tamme kastanjes)."

4. We zien je vaak fietsen in de AWD...hoe zit dat?

"Voor onderzoek volg ik vlinders, libellen en zandhagedissen. Ik noem dat overigens geen monitoren maar gewoon 'tellen'. Probleem daarbij is, dat de telplekken niet vlakbij de ingangen zijn. Voor sommige locaties moet ik zelfs een kilometer of meer het duin in. Als ik dat allemaal lopend zou moeten doen, heb ik daar een dagtaak aan en kom ik redelijk gebroken thuis, vrees ik. Gelukkig hoeft dat niet, want ik heb een fietsvergunning om naar die plekken toe te gaan."

5. Maak je wel eens iets grappigs mee?

"Als ik bij de ingang mijn vrijwilligersshesje aan heb, word ik soms aangesproken door binnenkomende bezoekers met de kreet 'ik heb een kaartje, hoor'. En bij één van mijn libellentelplashes zitten nogal wat boomkikkers; terwijl ik aan het tellen ben, is er vaak de vraag 'heeft u er al één gezien' of de opmerking 'er zit er hier eentje, hoor'. Ach ja, dat hoort er een beetje bij."

Pannelandersdam

Op dit punt onderbreekt de Pannelandersdam het Nieuw Kanaal. Via dit voorraadkanaal stroomt voorgezuiverd water richting verzamelvijver de Oranjekom. In het brede Nieuw Kanaal kan Waternet veel water vasthouden of opslaan. Het biedt opslagcapaciteit in droge perioden of bij veel regenval. Het Nieuw Kanaal is hiermee een 'buffer' die bijdraagt aan een stabiele watervoorraad voor de drinkwaterproductie.

Langs oude akkers, over hoge duinen

Bekijk en download
andere wandelroutes op
awd.waternet.nl

In de 34 vierkante kilometer grote Amsterdamse Waterleidingduinen is het heerlijk wandelen. U mag van de paden af en vrij struinen door het duin. Of u kiest voor een gemarkeerde route. Bij de vier hoofdingangen zijn korte en lange routes uitgezet. Veel plezier!

Routebeschrijving online

Een beschrijving met plattegrond van de Zwarte route De Zilk vindt u op awd.waternet.nl. Ontdek de route door de zwarte paaltjes langs het pad te volgen.

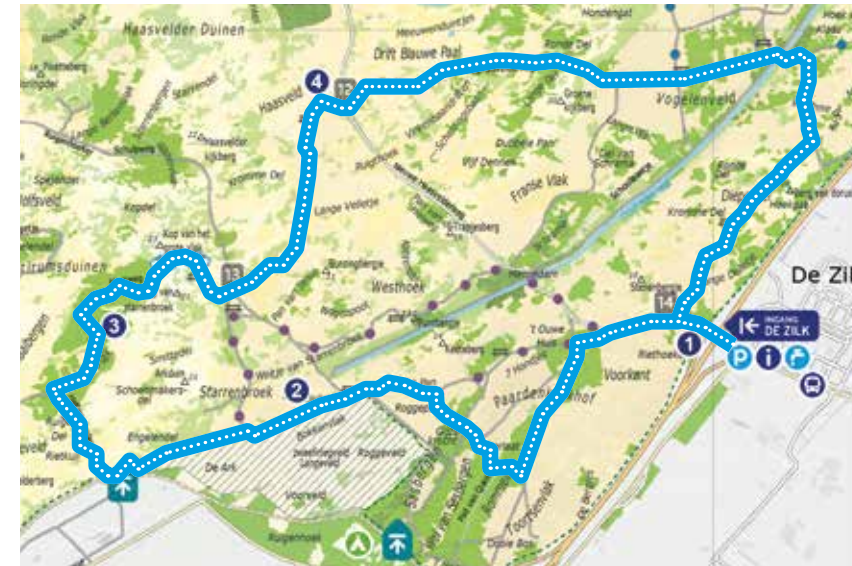
Paardenkerkhof

De route met de zwarte paaltjes loopt in het begin gelijk op met de kortere paarse route. U wandelt via de kopjesduinen en de Roggepan en loopt

over het zogeheten Paardenkerkhof. Die naam is waarschijnlijk ontstaan toen beenderen van paarden werden gebruikt als erfafscheiding. Er heeft lange tijd een boerderij gestaan die in 1928 is afgebroken.

Eindeloze leegte

Het pad brengt u langs het grensraster van het Zweefvliegveld en naar het Grote Vlak. Aan uw linkerhand liggen de Van Limburg Stirumduinen. Hier kunt u van het pad af om een eindeloze leegte en stilte te ervaren die zeldzaam zijn in ons land. Ooit lag hier het Van Limburg Stirumskanaal, dat onderdeel was van de waterwinningsinfrastructuur. Toen het kanaal niet langer nodig was, heeft Waternet het gedempt en is er een prachtig stuifzandgebied ontstaan met stuifduinen en

In het kort

Naam: Zwarte paaltjes-route
Start: ingang De Zilk
Lengte: 9,1 km
Duur: 2 tot 3 uur
Typering: afwisselende rondwandeling
Geschikt voor: stevige stappers
Routebeschrijving: via awd.waternet.nl

vochtige duinvalleien. De moeite van een korte onderbreking waard.

Haasveld

Bij de Kop van het Grote Vlak heeft u een mooi uitzicht over het Haasveld. Ook hier stond vroeger een duinboerderij. Greppels uit die tijd zijn nog duidelijk zichtbaar in het landschap.

Via de Vogelenvelderweg en de brug over het Oosterkanaal wandelt u weer naar ingang De Zilk. Rechts van de Vogelenvelderweg ligt de twintig meter hoge Groene Kijkberg. U mag er van het pad af en op de duintop de omgeving verkennen. Het is een uitstekende locatie voor een fraaie panoramafoto.

Tip!

van boswachter
Gerard

Herfst 2021

Voor jong en oud is er de komende herfstmaanden weer genoeg te beleven in het duin. Eerst kunt u de herfstkleuren bewonderen, daarna volgen de boeiende bronstperiode en nog later de verstilde decemberdagen.

Als ik een activiteitenkalender zou mogen maken, begon die met het aanprijzen van de prachtige herfstkleuren. In bomen en struiken wordt groen, bruin, gevolgd door geel en oranje. Ook de duindoornbessen kleuren mee. Die zijn voor vogels trouwens een heerlijke versnapering. Vervolgens zou ik wijzen op de indrukwekkende geluiden van bronstige herten en het geweigekletter van de vechtende rivalen. Als het blad is gevallen en de rust is weergekeerd, verwelkomen we onze wintergasten. Krooneenden, zaagbekken en brilduikers komen uit het koude noorden onze geulen en kanalen bevolken. Ook gracieuze wilde zwanen met hun platte gele snavel en prachtige witte verendek laten zich zien. Komen ze in groepen aanvliegen, maken ze een trompetterend geluid dat vaak voorbode is van de naderende winter.

Ten slotte volgt de stille, donkere maand december. Persoonlijk houd ik wel van dat sfeertje. Op de kou kun je je kleden, van de stilte is het vooral genieten en thuis maken we het weer gezellig met lichtjes aan. Trek later dit jaar dus een dikke jas en stevige wandelschoenen aan en kom struinen in de Waterleidingduinen.

Werkzaamheden

Met beheerklussen in het duin zorgt Waternet ervoor dat de drinkwaterproductie op peil blijft en kwetsbare natuur en monumentale gebouwen behouden blijven. Hoe we het evenwicht bewaken, leest u op pagina 6, 7 en 8.

Komende maanden gaan we in het derde infiltratiegebied vier geulen baggeren. De baggerspecie wordt met vrachtwagens verplaatst en opgeslagen in het centrale gronddepot. Bij het Westerkanaal kunt u zien hoe een ecologische oever wordt aangelegd. Rietkragen in infiltratiegeulen en toevoersloten worden gemaaid

en overall in het duin en langs het Boogkanaal verwijderen we Amerikaanse vogelkers. Op het Middelveld worden poelen opgeschoond en bij het Paardenkerkhof graven we stuifkuilen. Het gaat in totaal om zestig stuifkuilen en zeven poelen. Grond gaat met vrachtwagens naar het centrale gronddepot. Om gevaarlijke situaties te voorkomen, sluiten we het depot af. Ten slotte wordt de gevel van Bezoekerscentrum De Oranjekom gerenoveerd en 'proef-voegen' we bij het Huis van het Wester. Ook renoveren we de brug vlakbij het bezoekerscentrum.

Damhertenbronst

Komende weken kunt u in de duinen weer getuige zijn van de damhertenbronst. In oktober gaan de mannetjes met elkaar de strijd aan om het aantrekkelijkste vrouwtje. Dat levert geregeld spectaculair geweigekletter op!

Een plek waar strijdende damherten goed te zien zijn, is bij het Vliegermonument. Ook elders is de bronst te zien en te horen. Houd afstand en laat de herten met rust.

Eerste brug BC gesloten

Tot nader order is de eerste brug vlak bij het bezoekerscentrum (BC) gesloten. De brug staat op de nominatie te worden vervangen en is om veiligheidsredenen nu al afgesloten. Een precieze datum waarop de nieuwe brug weer beschikbaar is, kunnen wij nog niet geven.

Beperkt activiteitenaanbod

Wegens corona vindt u ook op de achterpagina van deze Struinen nog geen uitgebreid activiteitenoverzicht. Op awd.waternet.nl houden we u op de hoogte van het huidige beperkte aanbod.

awd.waternet.nl

COLOFON

Struinen is een uitgave van Waternet. Jaarkarthouders kunnen zich gratis aanmelden via awd.waternet.nl.

Redactie:
Afdeling Bron- en Natuurbeheer,
Waternet

Artdirectie en ontwerp:
Noortje Boer

Tekst:
Michel Verschoor

Aan deze Struinen werkten mee:
Gerard Scholten, Miranda Kok, Yanthe Otto, Gonneke Streng, Max van Steijn, Vincent van der Spek, Bas Brouwer, Maarten Jan van der Meulen,

Luc Geelen, Nora de Groen.

Fotografie:
Alwin Slomp, Jan Dirk Bol,
Bas Brouwer, Waternetarchief.

Tips voor de redactie:
awd@waternet.nl
Vogelenzangseweg 21
2114 BA Vogelenzang

Amsterdamse
Waterleidingduinen

Jaarkaart

Koop uw
jaarkaart
online!

M/V

Kijk voor actuele informatie over onze activiteiten en excursies op awd.waternet.nl